

Pocitování a myšlení

Duševní aktivita nemůže být redukovatě chápána jako pouhé myšlení, dokonce ani jako pouhá subjektivita. Její významnou složkou je „pocitování“, což zase nemůže být redukováno na jednotlivé „pocity“ – což jsou už zčásti umělé konstrukce – ani na pouhé aktuální „naladění“ (nálady), protože je stále zacíleno (tenduje) k jisté (relativní) jednotě, a to také ve smyslu časovém (tj. má osobně, tj. individuálně „dějinnou“ povahu, ale vždycky je nějak spjata také s „dějinnou“ povahou postavení ve společenství apod.). Osobní integrita jednotlivce je ovšem ustavičně ohrožována (někdy vysloveně narušována) z nejrůznějších stran. Tak např. naše dobrá nálada může být narušena již brzo po ránu něčím, co se nám přihodí, ale také někým, kdo nám ji svým vystoupením zkazí, apod. Může se však také stát, že z nějakých důvodů nebo jen příčin můžeme mít nejen jedno ráno, ale takřka každý den náladu nežádoucí (nedobrou, špatnou), a může se to dokonce stát jakoby naší trvalou „vlastností“ (podobně jako si naopak někteří lidé mohou udržovat dobrou náladu takřka za všech okolností, pochopitelně s výjimkou mimořádných). Ale nejde jen o vliv vnějších faktorů, zejména těch, kterých si povšimne i jednoduchá povaha. Můžeme mít (ostatně někdy také podobně jako mnoho lidí dalších) tzv. „blbou náladu“ (o které se např. hovořilo v druhé polovině 90. let a o které se sice mezitím hovořit spíš přestalo, ale která tím ještě nikterak nebyla zažehnána ani nezmizela), a někdy dokonce „zuřivou náladu“, která může být silným motivem k nejrůznějším společným akcím protestním, k demonstracím a výjimečně i k pokusům o převrat nebo o revoluci. Ani takovéto fenomény však nemohou být simplifikovaně odvozovány od vnějších faktorů (o kterých zajisté netřeba pochybovat), protože se někdy mohou šířit za situací, které by k nim jindy (aniž by hlavní rysy musely být změněny) nikdy nevedly. V takových případech je na místě si bedlivě všimnout vlivu myšlení (tj. jak jeho stylu a směřování, tak i jednotlivých myšlenek nebo „košů“ myšlenek, např. mýtů, mytologií, nověji mytologismů, ale i určitých „názorů na svět“ (tzv. světonázorů), dokonce celých konceptů a politických nebo sociálních programů atd. atp. Emoce, nálady, subjektivní stavy atd. mohou v některých případech (u vzdělaných, inteligentních lidí spíše v mimořádných situacích, ale ani to neplatí generálně) významně ovlivnit celkový životní pocit, ale obvykle takový jejich pronikavě zvýšený význam má jen krátkodobou platnost a trvání. Mohou však být za jistých okolností pěstovány a dokonce se pod tlakem společnosti stát jakousi povinnou normou nebo alespoň obecnou zásadu (např. americké „keep smiling“). Pro myšlení musí být takové pocity a subjektivní stavy a nálady relativizovány, musíme si od nich udržovat jakýsi chladný odstup, možná jakýsi humor – a v tomto smyslu nepochybně platí Niebuhrovo rozpoznání, že humor je jakýmsi předstupně „víry“, jakýmsi prvním krokem k „víře“.

(B) Emoce, nálady, subjektivní stavy atd. mohou v některých případech (u vzdělaných, inteligentních lidí spíše v mimořádných situacích, ale ani to neplatí generálně) významně ovlivnit celkový životní pocit, ale obvykle takový jejich pronikavě zvýšený význam má jen krátkodobou platnost a trvání. Mohou však být za jistých okolností pěstovány a dokonce se pod tlakem společnosti stát jakousi povinnou normou nebo alespoň obecnou zásadu (např. americké „keep smiling“). Pro myšlení musí být takové pocity a subjektivní stavy a nálady relativizovány, musíme si od nich udržovat jakýsi chladný odstup, možná jakýsi humor – a v tomto smyslu nepochybně platí Niebuhrovo rozpoznání, že humor je jakýmsi předstupně „víry“, jakýmsi prvním krokem k „víře“. Právě myšlení nás nutně vede k tomu, abychom víru v žádném případě nezahrnovali do sféry životních pocitů, nálad, ba ani jakýchsi do stálosti pěstovaných „ctností“. Právě

jen myšlení je s to náležitě rozlišit (a ten rozdíl vždy znovu upevňovat) mezi vírou a třeba optimismem nebo jiným takovým duševním sklonem.

(Písek, 060206-2)